

Daniela Strigl

Rakouské literární perspektivy

Žádný "přivěsek Německa"

Rakouští spisovatelé zaznamenali v poslední době řadu úspěchů u kritiků i v komerční sféře, ačkoli se o nich stále ještě hovoří jako o Němcích. "Obtížnou" prózu let minulých vystřídal román s důrazem na příběh, přičemž spisovatelky nezůstaly v tomto žánru pozadu a vytvořily stejně zajímavá díla jako jejich mužské protějšky označované za "vypravěčské zázraky". To ovšem neznamená konec experimentování: na vzestupu jsou i "autorské romány" plné temného humoru a postmoderních projevů metafikce.

Německá literární cena Deutscher Buchpreis byla poprvé udělena v červenci 2005 ve Frankfurtu. Podle Svazu německých nakladatelů a knihkupců ji měl získat "nejlepší román v němčině", aby "se mohli zviditelnit německy mluvící autoři bez ohledu na státní hranice". Přesto byly pro širší nominaci dvaceti titulů i pro užší nominaci šesti finalistů použity anglické termíny "longlist" a "shortlist". Každopádně rakouská literatura okamžitě obsadila přední příčky: první místo obdržela rodinná saga *Es geht uns gut* (Vede se nám dobře) Arno Geigera a mezi posledních šest se dostali i Friederike Mayröckerová a Daniel Kehlmann.

V roce 2006 získala tuto cenu německá spisovatelka Katharina Hackerová za román *Die Habenichtse* (Nemajetní). Do užší nominace se kupodivu neprobojoval jediný rakouský titul, ačkoli v širším výběru se jich objevilo hned pět. Ještě překvapivější je, že mezi nimi nefiguroval všeoobecně pozitivně hodnocený román *Die Arbeit der Nacht* (Noční práce, 2006) Thomase Glavinice. Možná hodlala porota tentokrát zvolit německou knihu, takže nechtěla nic riskovat. A naopak — možná bylo národnostní složení užšího výběru čisté náhodné. Ze zkušenosti ovšem víme, že náhoda obvykle nehraje v rozhodování porot velkou roli.

Kdyby se byli němečtí literární funkcionáři rozhodli zastavit příval rakouského úspěchu, bylo by to koneckonců pochopitelné. Rakouská převaha byla patrná na všech frontách — od ceny za nejlepší esej roku 2006, kterou na lipském knižním veletrhu obdržel Franz Schuh za mistrovkou sbírku esejů *Schwere Vorwürfe, Schmutzige Wäsche* (Ostré výčitky, špinavé prádlo), po Cenu Heinricha Heineho, jež původně připadla Peteru Handkemu, i když mu byla později odebrána z politických důvodů (poté co pronesl řeč na pohřbu Slobodana Miloševića). Německá reakce na rakouský nástup sahala od projevů otevřeného ostouzení až po zjevnou snahu zahrnout rakouské spisovatele do německé literatury. Ti, kteří se světu jeví jako obři, museli být německými kritiky umenšeni (nejlépe na velikost zahradních trpaslíků). Když v roce 2004 získala Elfriede Jelineková Nobelovu cenu, neváhala ji Iris Radischová v *Die Zeit* snížit na úroveň "regionální autorky". V tomto směru nebyl velký rozdíl

mezi Hamburkem, kde *Die Zeit* vychází, a štýrským Mürzzuschlagem, kde se Jelineková narodila — místní verze *Kronen-Zeitung* totiž přinesla titulek "Nobelova cena za literaturu pro ženu z Horního Štýrska".

Nejvyšší mezinárodní pocta nejsložitější autorce Rakouska přišla dávno poté, co Německo přestala bavit rakouská fascinace vlastní ponurou minulostí. V případě Thomase Bernharda se podařilo skloubit místní kolorit se světovou literární proslulostí. Nicméně němečtí kritici — a především im kritičky — začali přijímat vývoz národních neduhů do země, která má řadu vlastních problémů, s čím dál větší podrážděním. Představa, že se budou namáhat s četbou literatury vyhlášené erotickým, hravým vztahem k jazyku, je ani v nejmenším nelákala. Albertu Drachovi, H. C. Artmannovi, Ernstu Jandlovi, Friederike Mayröckerové i Jelinekové — všem těmto laureátům Ceny Georga Büchnera, nejvýznamnějšího ocenění udělovaného německy píšícím autorům, dělala potíže jednoduchost a prosté vyprávění příběhu. Cena pro věčně mladého a tedy experimentálního spisovatele Bodo Hella, získaná roku 2006 na soutěži Ingeborg Bachmannové v Klagenfurtu, se tak mnohým jevila jako anachronismus. Německá autorka Jana Henselová vyjádřila svůj názor na celý problém na stránkách *Die Zeit*, když prohlásila, že je soutěž zasvěcena "německy psané literatuře", "tudíž probíhá za účasti rakouských a švýcarských kritiků, kteří samozřejmě na ocenění navrhnou rakouské či švýcarské spisovatele, čímž je výběr od samého počátku podřízen kritériu, které má s literaturou společného jen málo nebo vůbec nic".

Pro větší inu rakouských spisovatelů je předpokladem tvorby vhodné pro Evropskou unii němčina vhodná pro Německo. Němečtí redaktori se vždy snaží ili přizpůsobit rakouské autory německému trhu a vymýt z jejich textů "národní lingvistické odlišnosti". Čím větší oříšek pro ně znamenali velcí spisovatelé Bernhard a Jelineková, s tím větší im nasazením se pouš těli do odstraňování idiomatických "problematických míst" u méně významných autorů. Jejich zásahy vš ak často zůstaly na půli cesty a vyústily ve dvojjazyčný mišmaš. Mnoho Rakušanů se až příliš kvapně podvolilo a sami se poněmčili, odvážnější spisovatelé ovšem vyrazili do útoku: například thrillery Wolfa Haase s bývalým policejním detektivem Brennerem — poslední z nich vyšel pod názvem *Das Ewige Leben* (Věčný život, 2003) — se staly kultovními díly. Původně je ale mnoho nakladatelů odmítlo — především im s poukazem na vysoce hovorový jazyk, díky němuž se posléze proslavily. Ve své nejnovější knize *Das Wetter vor 15 Jahren* (Počasí před patnácti lety, 2006), která má formu rozhovoru, pak Hass sarkasticky překládá z němčiny do němčiny.

Vyhlášení rakouských autorů, kteří ve svém díle příliš nezdůrazňují svůj původ, jsou potom zhusta vnímáni jako autoři němečtí. Například Peter Handke — je příznačné, že se (spolu s Christophem Ransmayrem a Norbertem Gstreinem) objevuje v antologii nesoucí titul *Moderní německý román*. Také Volker Weidemann zahrnuje ve své knize *Lichtjahre. Eine kurze Geschichte der deutschen Literatur von 1945 bis heute* (Světelné roky: stručná historie německé literatury od roku 1945 dodnes, 2006) rakouskou literaturu do literatury německé, aniž by zohlednil samostatný historický vývoj Rakouska, čímž pokračuje v ledabylé, i když zavedené praxi odbornějších textů. V tomto kontextu se v kapitole nadepsané "Wut im Süden" (Zběsilost na jihu) Jelineková s Bernhardem ocitají vedle bavorských autorů Kroetze a Achternbusche jako cholericí přívěsek odněkud z jižního Německa.

Když v létě 2007 tvrdil Paul Jandl v *Neue Zürcher Zeitung*, že nadchází "zřetivý podzim" rakouské literatury, vzbudilo to okamžitě profesní naději na rakouský "podzim století", vyvolávající asociace na vydařenou sklizeň

burgundského vína. Německé kulturní rubriky se vš ak nezalekly a dokonce i tak úspěšně rakouské autory, jako jsou Daniel Kehlmann, Arno Geiger nebo Thomas Glavinic, kteří v posledních letech víceméně systematicky skoncovali s psaním bez narativu a opustili snahy vyléčit národní trauma kolektivním sebemrškačstvím, nepřestávají označovat za německé "vypravěčské zázraky". Musíme vš ak dodat, že Kehlmann žijící ve Vídni má dvojí občanství, takže e takovému hodnocení svádí. Jeho román *Die Vermessung der Welt* (poprvé vyšel v roce 2005, česky *Vyměřování světa*, 2007) se stal moderním bestsellerem — jen německého vydání se prodalo 1,2 miliónu výtisků. V porovnání s ním zůstávají neméně ambiciózní a neméně talentované spisovatelky jako Sabine Gruberová, Olga Florová, Evelyn Grillová, Eugenie Kainová nebo Bettina Balaka prakticky nepovšimnuty.

Eisflüstern (Ledový šepot, 2006) Bettiny Balaka by mohl být snadno charakterizován jako trefa do černého, nebýt nevhodnosti vojenské metafory v daném kontextu. Tento příběh návratu vojáka z války v sobě bravurně spojuje soudobé události s psychologickými pohledy a napínavou zápletkou. Když se dnes podíváme na historický obraz Rakouska, narazíme na slepá místa nikoliv okolo roku 1938, ale kolem roku 1918. Přelomovým vypuknutím první světové války, pádem habsburské monarchie a životem v nové republice se seriózně zabývá jen poměrně málo děl rakouské literatury. *Eisflüstern* nelze zařadit do úzce vymezené "ženské literatury". Nejenže autorka zvolila mužskou vypravěčskou perspektivu — "mužský" je i autorčin postoj chápaný v konvenčním smyslu slova. Balaka se pouští do rakouské historie bez váhání a na rovinu říká, co říci chce.

K rozšíření historických obzorů přispěla i Anna Mitgutschová, která dlouhá léta vyučovala literaturu ve Spojených státech. Její částečně historický román v dopisech *Zwei Leben und ein Tag* (Dva životy a jeden den, 2007) pojednává o rakouské ženě, jež potká amerického literárního vědce "za velkou louží". Vezmou se a od té doby se vyhřívají "v žárce života v cizině". Vš se točí kolem Hermana Melvilla, tvůrce *Bílé velryby*. Potom vš ak v Jižní Koreji onemocní jejich syn a nemoc zanechá následky na jeho psychice. Mitgutschová může jít čtenářům na nervy, ale její vytrvalost si zaslouží uznání. V této apoteóze selhání vš e děsí a zneklidňuje.

Nemoc, která není proviněním, ale osudem, a která může zasáhnout kohokoli, je také námětem románu *Über Nacht* (Přes noc, 2007) spisovatelky Saby Gruberové, která pochází z Jižního Tyrolska a žije ve Vídni. Stylově a lingvisticky pozoruhodná kniha je příběhem dvou žen, které spolu nemají na první pohled nic společného — ovšem pouze na první pohled. Jedna bydlí ve Vídni a po letech čekání se dočká transplantace ledviny, druhá pracuje v Římě jako ošetřovatelka starých lidí a přichází o manžela, protože ji podvádí — s mužem.

Gigolo, vypravěč nového románu Lilian Faschingerové *Stadt der Verlierer* (Město ztroskotanců, 2007) naopak přistupuje k sexuálním vztahům pouze jako k obchodu. Když se do toho připlete láska, není to nikdy dobrá zpráva — už proto, že se Faschingerová dávno etablovala jako odbornice na literární sepětí zločinu a vášně. "Městem ztroskotanců" je samozřejmě myšlena Vídeň. Faschingerová dopřává sobě i čtenářům potěšení z ponoru do nitra nechutného, hrubého, sexistického misantropa a možnost vidět město valčíku a vína jeho očima. Georg Kreisler kdysi zpíval o tom, "jak pěkná by byla Vídeň bez Vídeňáků". Hlavní hrdina má stejný názor: "Na celé Vídni jsou nejlepší i věže protiletadlové obrany." Dovídáme se, že kdo lituje sám sebe, je schopen čehokoli, což je dobrý základ pro thriller o banálnosti zla a lesku kultivované

úchylnosti.

Tyto prvky jsou typické i pro Evelyn Grillovou, žijící v Německu, jež si získala pověst mistrné, zdánlivě nelítostné pozorovatelky lidského konání již před vydáním románu *Der Sammler* (Sběratel, 2006), který š okoval svou pronikavostí. Jedná se o příběh umělce s nutkavou potřebou shromážďovat věci, jenž je už tván k smrti kamarády, vedenými nejlepšími úmysly. Thriller Grillové *Schöne Künste* (Krásné umění, 2007) je pak především ím satirou na obchod s uměním, stejně bizarní jako krutý.

V posledním románu Olgy Florové *Talschlu?* (Konec údolí, 2005) zvedá zlo hlavu s menší pompou. Již před více než čtyřiceti lety ukázala rakouská spisovatelka Marlen Haushoferová v knize *Die Wand* (Zed', 1963), jak vyprávět příběh ženské dobrodružství ve stylu Robinsona Crusoea jako alegorii bytí i alternativní vizi hodnot v období poválečné rekonstrukce. I *Talschlu?* je takovým ukazatelem v pustině: rodina se vydá do hor, aby si odpočala od života ve městě a oslavila tam narozeniny. Nedojde k žádné skutečné tragédii, ale postavy románu uvíznou v údolí, protože dobytek stihne morová nákaza. Atmosféra karantény mezi nimi vyvolá smíšené emoce: "Konečně něco existenciálního," prohlásí jeden z nich při pomýšlení na lovení a sběr hub. Ale v románu jde o víc než o existenciální analýzu plynoucí z přírodou vyvolaného přerušování běžného provozu — Florová, která vystudovala fyziku, oděla svou radikální kritiku materialistického světa do hávu z jemného přediva psychologického románu o rodině. Zaměřuje se na *vnitřní* rozpad rodiny, která je sama o sobě dostatečně tísnivá. Konec údolí se potom stává slepou uličkou, do níž vstoupí skupina lidí, kteří vnímají "duši" jako pozůstatek minulých časů, bez něž se lze obejít.

Je s podivem, jakému rozkvětu se v rakouské literatuře těší "spisovatelské romány". Obvykle jsou totiž považovány za nudné, protože jejich protagonisté nahrazují nedostatek vnějších dobrodružství bohatým vnitřním životem. Nejvíce obávané jsou romány pojednávající o spisovatelově neschopnosti psát. Tím větším překvapením je tedy poslední kniha Margit Schreinerové — *Haus, Friedens, Bruch* (Domov, mír, rozkol, 2007), jež zábavnou formou popisuje problémy s psaním i životní problémy zkušené spisovatelky, která žije v Linci a vychovává dospívající dceru jako matka samoživitelka.

Schreinerová dokáže propojit smrtelně vážné s lehkováním tak dokonale jako málokdo. Jednotlivé situace vyostřuje, ale zároveň je shazuje sarkastickými poznámkami — například pokud jde o autorský blok, který je pro spisovatele pochopitelně depresivní. Když se jí nedaří psát, nemilosrdně jí před očima vytane strašidlo jejích konkurentů, protože musí koneckonců "dnem i nocí soupeřit s tři sta třiceti novými publikacemi ročně". Pročítá literární přílohy a "děsí" ji zprávy o nových knihách kolegů spisovatelů. Spílá poslednímu rakouskému "vypravěčskému zázraku" (jak již bylo zmíněno, jde o zázrak mužského pohlaví) i všem "spotřebním knihám": "A pánové píší i jeden o druhém! Jeden zahrne druhého bůhvíjakou chválou a všichni hned vědí, že jsou jedna ruka." Nejspíš si uvědomuje, že není prosta závisti — má totiž na přání svého vydavatele psát thriller — "takzvaně umělecký" samozřejmě, takový, jaký dnes spisovatelé píšou —, jenž e toho není schopná.

Knihy Margit Schreinerové jsou do značné míry autobiografické, ale největší úspěch zaznamenal její román *Haus, Frauen, Sex* (Domov, ženy, sex, 2001), jehož název Schreinerová parafrázuje v *Haus, Friedens, Bruch* a jenž je tirádou muže, kterého opustila manželka. Jak tvrdí vypravěč, spisovatel je "od přírody sebelibostivé zvíře", ale "když píše, stává se hrdinou, protože tehdy se probírá

vš ím tím svinstvem, kterého si ostatní nevš ímají ze strachu, aby se příliš neodhalili".

Takové obavy Thomas Glavinic nezná — také on napsal román o psaní románu, exhibicionistický *Das bin doch ich* (Jsem to přece já, 2007) a rovněž poslední díla Michaela Köhlmeiera, Roberta Menasse a Petera Henische mohou být v š írš ím smyslu chápána jako "spisovatelské romány". Knihy vš ech čtyř se — spolu s dalšími dvěma rakouskými romány od Sabine Gruberové a Petera Truschnera — objevily v letoš ní š írš í nominaci na Deutscher Buchpreis. Do už š í nominace š esti děl se dostaly dvě z pera rakouských autorů Köhlmeiera a Glavinice, což je paradoxní, protože ústředním námětem Glavinicova románu je zklamání z toho, že nebyl v předeš lém roce vybrán ani do š írš í nominace, přestože napsal svůj patrně nejvýznamnější román *Die Arbeit der Nacht*.

Na tom, že se autoři zabývají vzestupy a propady spisovatelského života, není nic nového, i když nepokrytě autobiografický a sebeironický styl některých románů z nedávné doby snad něco nového přináší. Je ovšem jasné, čím *Das bin doch ich* určitě není: není to tradiční klíčový román. K jeho čtení žádný klíč nepotřebujete, poněvadž protagonisté zde vystupují pod svými jmény nebo pod jmény pozměněnými jen tak trochu, pro zábavu. Každý, kdo se v románu neobjeví, si může gratulovat, vezmeme-li v úvahu, že většina postav je představena se zdravou dávkou znevážením. Ješ tě s větš í urputností se vš ak Glavinic pouš tí sám do sebe: první z dvaceti čtyř kapitol začíná skutečným sebeobnažením — hlavní hrdina jménem Thomas Glavinic stojí nahý ve sprš e, kde se, jako obvykle, vyhýbá pohledu na své přirození ze strachu, aby neobjevil nějaké zduření, které by mohlo být projevem rakoviny varlat. Glavinic je "otrok" svých "výstředností" a velká spisovatelská moudra trouš í s nenucenou lehkostí: "Kdo nepřijímá mé knihy, je blázen." Neustále se poměřuje se svým přítelem Danielem (Kehlmannem), který je komerčně mnohem úspěš nější a pravidelně mu — poněkud netaktně — posílá SMSky s aktuálními informacemi o prodeji svých knih. Glavinic bez pochyby pije víc, než by měl. Sám se považuje za "příležitostného pijáka", jenž e v prostředí, kde se pohybuje, není o příležitosti nouze. Těž ko si lze představit děsivější, ale i vtípnější ž ánový portrét vídeňské kulturní scény.

Stejně zábavný je i nový román Roberta Menasse *Don Juan de la Mancha* (2007), jehož obálka s čili papričkou si rychle vydobyla legendární status. Samotný název naznačuje, že se autor, známý jako jeden z nejobratnějších esejistů Rakouska, rozhodl jít daleko za hranice neradostného popisu sexuality vnímané za jeho studentských dob jako revoluční. Novinář Nathan, píš ící o společenském životě ve Vídni, se svěřuje svému psychoanalytikovi. Román začíná prohlášením, které čtenáře přitáhne k četbě: "Poprvé jsem ocenil krásu a moudrost celibátu, když Christa promnula mezi dlaněmi čili papričku, pak mi to udělala rukou a nakonec vyjádřila přání, abych ji — jejími slovy — 'š ukal do zadku'." Tyto velmi konkrétní scény, v pravém smyslu slova ž havé a pepné, by vš ak pravděpodobně nepřesvědčily urologa, co se jejich reálnosti týče.

Také Peter Henisch je expertem na sny a deziluze generace roku 1968. V š írš ím výběru na Deutscher Buchpreis se vyskytuje s obdivuhodnou pravidelností a nedávno napsal elegantní, chytrou knihu o své babičce, navazující na italskou roadmovie *Die schwangere Madonna* (Těhotná Madonna, 2005). Kniha *Eine sehr kleine Frau* (Velmi drobná žena, 2007), vyprávěná z pohledu spisovatele, který se právě vrátil do Vídně z USA, ukazuje něco z velikosti, jež se ukrývá i v lidech nevelkých. Tento román se

svým pečlivě odstíněným, dobře promyšleným portrétováním je charakteristický pro nový, méně emotivní přístup k vyrovnávání se s nedávnou minulostí: babička židovského původu se ve třicátých letech provdá za nikoho jiného než za zapáleného nacistu a stane se mistryní v sebeopírání. Dožije se vysokého věku a po její smrti se v její kabelce najde letenka do Izraele.

Když v létě 2007 vydal nakladatel dlouho očekávané veledílo Michaela Köhlmeiera, žijícího ve Vorarlbergu, způsobilo to značné pozdvižení. Kritik Klaus Nüchtern byl vystaven otevřenému výsměchu za to, že označil ve vídeňském časopise *Falter* knihu *Abendland* (Západ) za "nejzajímavější rakouský román jednadvacátého století". Navíc mu jeho kolegové, kteří tváří v tvář románu o matematikovi neodolali, aby se neblýskli svou erudicí na tomto poli, s potěšením připomněli, že do konce tohoto století ješ tě zbývá dobrých devadesát dva let.

V románu *Abendland* nese hlavní tíhu prožitá historie Carl Jacob Candoris (1906–2001). Tato fiktivní postava uznávaného univerzitního profesora, je svým stvořitelem poslána do středu historických událostí — či sama vede ruku spisovatele daným směrem, jak by to zřejmě vyjádřil Köhlmeier. Ve dvacátých letech se Candoris stěhuje z Göttingenu do Moskvy a odtud ve třicátých letech do Ameriky. V nacistickém Berlíně působí jako špión ve službách Angličanů a má možnost pozorovat Norimberský proces zevnitř. Také jeho kmotřenec, Sebastian Lukasser, vypravěč pověřený sepsáním Candorisova životopisu, hodně cestuje: narodí se a vyrůstá ve Vídni, chodí do školy v Innsbrucku, Lisabonu a Vorarlbergu, studuje ve Frankfurtu v době studentských nepokojů a učí v New Yorku a Severní Dakotě. Celé dílo je ohraničeno Sebastianovou návštěvou starého pána v jeho horském sídle nad Innsbruckem — *Abendland* je také portrétem soumraku života.

Kamkoliv se čtenář podívá, tam najde konec jednoho příběhu a zároveň novou nit vyprávění, která se sama stane koncem i začátkem další dějové linie. Rádost z četby nakonec pomůže čtenáři překonat i občasnou zdlouhavou pasáž — vždyť je to kniha o 775 stranách!

Pro současný literární trend, ve kterém jsou romány posunovány vpřed ochotným vypravěčem, bychom ovšem neměli zapomínat na tradici psaní, jež si dává záležet na jazyce, ba je do něj přímo zamilovaná. A je to tradice stále velmi živá, například v díle Petera Handkeho, jenž ve svém poetickém cestopisu *Die Morawische Nacht* (Moravská noc, 2008) nabízí sebekritické zhodnocení spisovatelského života. Tento trend lze však vystopovat i v knihách dalších velmi talentovaných mladých autorů jako jsou Andrea Winklerová (*Arme Närrchen: Selbstgespräche* — Nebozí pošetilci: rozhovor, který vedu se sebou, 2006), Andrea Grillová (*Zweischritt* — Dvojkrok, 2007) nebo brněnský rodák Michael Stavarič (*Terminifera*, 2007).

Arno Geiger, který pochází stejně jako Köhlmeier z Vorarlbergu, si v nedávné době získal pověst jednoho z nejdůležitějších hlasů rakouské literatury. V začátcích byl patrný jeho pseudoerotický vztah k jazyku. Jestliže však v rané tvorbě vystavoval na odiv svůj kompletní literární repertoár, ve svém nejvýznamnějším románu se držel moudře zpátky. *Es geht uns gut* (Vede se nám dobře, 2005) je román z poválečného Rakouska, na který se dlouho tajně čekalo, a současně je to i příběh jedné rodiny. Název knihy vyjadřuje typicky rakouský postoj k životu, spokojenost dobře živených dětí hospodářského zázraku a zároveň s ironií naráží na jednotlivé členy rodiny, jejichž konkrétní život už tak radostně nepůsobí.

Na začátku příběhu se čtenář dozví, že zatvrzelý kverulant rodiny zdědil vilu na luxusním předměstí Vídně, která mu byla odkázána na znamení posměchu. Člověk stojící na okraji společnosti je konfrontován se svým dětstvím, s mrtvými a s nacistickou minulostí — nic nového pod sluncem, vzpomeňme například *Auslöschung* (Vyhazení) Thomase Bernharda. Ale Geiger přesto přichází s něčím novým, totiž s působivě nepříkráš leným, ale přece ostrým, výrazově bohatým a uceleným portrétem, ve kterém se politika a duch doby nerušně mísí s pohledem lidského jedince. Vypravěč si z mnoha let uplynulých mezi anš lusem Rakouska v roce 1938 a rokem 2001 vybírá dvacet jedna dní a přenáší se v čase tam a zpět. Díky pozornosti věnované těmto dnům můžeme pozorovat také náladu členů rodiny, a to ze stále se proměňujícího úhlu pohledu.

Na samém začátku stojí privilegovaný rozmazlenec před úkolem vyčistit Augiášův chlév: na půdě domu hnízdí holubi a rebel se brodí po kolena ve smetí. Geiger nevypráví příběh o vzpomínkách, ale o zapomnění. Dědic odklízí páchnoucí odpadky nahromaděné minulostí a vyhazuje její písemné připomínky, aniž by je přečetl.

Ať se mluví o členu Hitlerjugend během útoku na Vídeň z roku 1945, rodinném výletě do Itálie v sedmdesátých letech, složitém vztahu mezi otcem a dcerou pokračujícím v dalších generacích nebo o vyloučení ministra z nacistické strany za pomoci jeho kolegů, vše v Geigerově narativu prozrazuje empatii a historickou relevanci spolu s patřičnou vídeňskou příchutí. Linie románu je úzce spjata s ikonickými osobnostmi Rakouska, přesto nikdy neskouzne k povrchnosti sloganů. "Co se právě událo jinde, mělo Rakousko už dávno za sebou. A co bylo jinde dávno pryč, bylo součástí všednodenní reality Rakouska," říká babička manželovi postiženému Alzheimerem. "Nikdy tě to nenapadlo, když sis nemohl vzpomenout, jestli vládl dřív Franz Josef nebo Hitler?"

V knize *Anna nicht vergessen* (Nezapomeň na Annu, 2007) představil Arno Geiger sbírku dvanácti povídek lišících se od sebe formou — jako by se po heroickém úsilí o sepsání románu vracel zpátky k experimentování. Geigerovy povídky o osamělých ženách, nešťastných dětech a nervózních mužích spojuje otázka po štetí, o němž Sigmund Freud prohlásil, "že není zahrnuto v plánu stvoření lidského jedince". Jak dobře víme, živnou půdou literatury je právě nedokonalost lidského života. Geiger nám předvádí, čeho lze dosáhnout za použití často podceňované narativní formy — povídky, a to i povídky psané německy.

Nejatyčtější publikace za poslední dobu však pochází z pera Elfriede Jelinekové. Svou poslední "knihu" zveřejnila na internetu — je to experiment s formou, ale také krok směrem k demokratizaci literatury s vynecháním nakladatele. *Neid. Privatroman* (Závist: privátní román) se potýká s dalšími ze sedmi smrtelných hříchů — po románu *Lust* (Chtíč, poprvé vyšel v roce 1989) a *Gier* (poprvé vyšel v roce 2000, česky Lačnost, 2006). V této knize odhaluje Jelineková více z vlastní osobnosti než ve většině předchozích textů. *Neid* přivádí čtenáře a Brigitte K., učitelku houslí právě procházející rozvodem, do prakticky opuštěného štýrského města, kde se těžilo zlato. Je to oblast politicky ještě levicově rozbouraná, ale hospodářsky už mrtvá. Kniha se zabývá lidmi, kteří se snaží přežít v čase nezaměstnanosti: důl je postupně odstavován, ale najde se pro něj využití — jako pro muzeum důlního průmyslu. Zisk zaručují i mrtví a "lidé umírají pořád" — Jelineková zjevně sleduje seriál *Odpočívaj v pokoji*. Úpravy, jejichž cílem je vytvořit vzorovou komunitu pro turisty, mají napomoci ke zlepšení situace, ale mladí žijící v této mrtvé zóně jsou taktéž

vyzývání, aby si připomněli pochod smrti z roku 1945 — pochopitelně důstojným způsobem.

Spisovatelka "E. J." vede se čtenáři dialog a ironicky komentuje tvůrčí proces. Internetový román na pokračování, plný narážek a vysoce aktuálních odkazů, je privátní také v tom smyslu, že Jelineková přísně zakázala jakékoli jeho citace. Přirozeně je všem volně dostupný na adrese ourworld.compuserve.com/homepages/elfriede. *Neid* začal vycházet 3. března 2007 a 3. března 2008 vyšla jeho pátá a zároveň poslední kapitola nazvaná "Schlu? folgt" (Pokračování příště).

Published 2009-04-15

Original in German

Translation by Martina Neradová

Contribution by Host

First published in *Host 2/2009* (Czech version)

(c) Daniela Striglová

(c) Eurozine